

**სამოქალაქო კოდექსი თუ სამოქალაქო
სამართალი? – ახალი ევროპული კერძო სამართლისაკენ***

რაინჰარდ ციმერმანი

ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ქალიძემ**

I. თითქმის ყველა სხვა მეცნიერების საპირისპიროდ, რომელიც თანამედროვე ევროპულ უნივერსიტეტებში ისწავლება, იურიდიული მეცნიერება ევროპაში, უპირატესად არსით, მსოფლმხედველობითა და მიდგომით, ეროვნულია. რამდენადაც ჩვენი კერძო სამართალი კოდიფიცირებულია, პრინციპში, ევროპაში იმდენივე სამართლებრივი სისტემა (და შედეგად, იურიდიული მეცნიერება) არსებობს, რამდენი სახელმწიფოცაა. ეს დღესაც აისახება ჩვენს სამართლის სასწავლო გეგმებსა და საგამოცდო მოთხოვნებზე, სასამართლო გადაწყვეტილებებით დადგენილი მიდგომით, სამართლებრივ ლიტერატურაში განხილული საკითხებითა და სამართლის პროფესორების გამწესებისთვის დაწესებული პირობებით.

II. კოდიფიკაციამ ასევე ბიძგი მისცა სამართლის ისტორიის აღმასვლას, კერძოდ, რომის სამართალს, როგორც სათანადო ისტორიულ მეცნიერებას. როგორც ასეთი, მან დღესდღეობით მიაღწია უბადლო დახვეწილობის დონეს. მაგრამ ის სპეციალიზებული მეცნიერება გახდა, მზარდი სურვილის არქონითა და უუნარობით, შეინარჩუნოს ინტელექტუალური კავშირი სამართლის პროფესიასთან. დღეს ბევრისათვის ის უფრო მეტად ისტორიულია, ვიდრე იურიდიული მეცნიერების შემადგენელი ნაწილი. შედარებითმა სამართალმა, გარკვეული ფარგლებით, სცადა სამართლის

---

* ნაშრომი თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Zimmerman R., *Civil Code or Civil Law - Towards a New European Private Law*, *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, Vol. 20, 1994, pp. 217-226.

** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის მთავარი კონსულტანტი – მოსამართლის მწერალი თანამშენი, სასამართლო მედიატორი. ORCID: 0009-0001-7790-883X.

ისტორიის ნეოჰუმანისტური შემობრუნებისგან დატოვებული ინტელექტუალური ვაკუუმის შევსება. მაგრამ, ერთი მხრივ, მან უპირატესად გამოკვეთა განსხვავებულობა ინდივიდუალური სამართლის სისტემებსა თუ სამართლის სხვადასხვა ოჯახს შორის; და მეორე მხრივ, ის, აგრეთვე, უფრო მეტად გადაიქცა სპეციალიზებულ დისციპლინად, ვიდრე სასამართლოებისა და სამართლის ჩვეულებრივი ავტორებისათვის გამოსაყენებელ ძირითად მეთოდად.

III. ეს მდგომარეობა დღეს სულ უფრო ანაქრონისტული ჩანს. ბოლო წლებში ჩვენ გამოვცადეთ კერძო სამართლის სამართლებრივი გაერთიანების, დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესი ევროპულ (ეკონომიკურ) თანამეგობრობაში, რომელიც, სავარაუდოდ, უფრო დიდ გავლენას მოიპოვებს. მან მნიშვნელოვნად შეცვალა ისეთი სფეროები, როგორცაა, ანტიმონოპოლიური და ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, შრომის სამართალი და სამენარმეო სამართალი. მან მნიშვნელოვნად იმოქმედა „ტრადიციული“ კერძო სამართლის ბირთვზეც. გერმანული „პროდუქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ“ კანონი, „ქუჩაში დადებული გარიგებების გაუქმების შესახებ“ კანონი და „სამომხმარებლო კრედიტების შესახებ“ კანონი, ყველა მათგანი, მიღებულია ევროპული თანამეგობრობის დირექტივების შესაბამისად. უფრო მეტიც, დირექტივები „სამომგზაურო მომსახურებისა და ხელშეკრულების უსამართლო პირობებთან“ დაკავშირებით ჯერ კიდევ უნდა განხორციელდეს. დირექტივა „მომსახურების მიმწოდებლების პასუხისმგებლობის შესახებ“ პროცესშია (ამასობაში ის გააუქმეს).

IV. ჩვენი კერძო სამართლის „ევროპეიზაციის“ ეს გზა ჯერჯერობით ძალიან არადამაკმაყოფილებელია. ჩვენ საქმე გვაქვს სხვა არაფერთან, თუ არა ერთიანი კანონის ფრაგმენტებთან, რომლებიც საკმაოდ არაორგანულად, ქაოსურადაა ჩასმული სხვადასხვა ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში. იმის ნაცვლად, რომ მოეპოვებინა თანმიმდევრულობა, რაციონალურობა და პროგნოზირებადობა, კანონი მიდრეკილი იყო, გამხდარიყო არაერთიანი. მისი გამოყენება არაა მარტივი, მაგრამ, სამაგიეროდ, შეიძინა სირთუ-

ლის ახალი განზომილება. სამართლებრივ პოლიტიკაში ძირითადი შემოზღუდვები ჩაფიქრებულია ღრმა და ფართო პოლიტიკური და აკადემიური დისკუსიის გარეშე. ნაწილობრივ, რა თქმა უნდა, ეს ასევე კერძო იურისტების ბრალია, რადგან მათ დიდწილად უგულებელყვეს ევროპული თანამეგობრობის სამართალი; ამრიგად, იგი გახდა სპეციალიზებული კვლევის სფერო, რომელიც საყოველთაოდ განიხილება, როგორც საჯარო სამართლის ნაწილი.

V. ამრიგად, ვდგებით ძალიან გასაოცარი შეუსაბამობის წინაშე კერძო სამართლის მეცნიერებას, რომელიც კონცენტრირებულია ეროვნული კოდექსის განმარტებაზე და ევროპულ დონეზე ოდესმე კერძო სამართლის დიდი ნაწილის „დაახლოების“ ამბიციურ მცდელობებს შორის (Art.3(h) EEC-Treaty). ეს შეუსაბამობა არ შეიძლება მოგვარდეს ჩვენი კანონის იმ ნაწილის იგნორირებით ან მოცილებით, რომლის სათავე საბოლოოდ არ არის პარიზში, ბონში ან ლონდონში, არამედ ბრიუსელში. გასული ათწლეულების განმავლობაში არსებობდა მდგრადი პოლიტიკური ნება ევროინტეგრაციის პროცესის წინსვლისათვის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ დონეზე და როგორც ჩანს, ლეგიტიმური და მიზანშეწონილია ამ პროცესის ხელშეწყობა სამართლებრივი ერთიანობისკენ სწრაფვით.

VI. გამოსადეგი იქნება თუ არა კერძო სამართლის კოდიფიკაცია ევროპულ დონეზე? როგორც ჩანს, ევროპული პარლამენტი ასე ფიქრობს, რადგან 1989 წლის მაისის საკმაოდ გასაკვირი რეზოლუციით მან ასეთი ნაბიჯის გადადგმა მოითხოვა. მაგრამ ევროპული სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედება ამ ეტაპზე არც პრაქტიკული და არც სასურველია. არსებობს ტრადიციული კერძო სამართლის დიდი სფეროები, სადაც ერთგვაროვნების გადაუდებელი აუცილებლობა არ არსებობს. ვაჭრობასთან დაკავშირებულ სფეროებშიც კი, როგორცაა, სახელშეკრულებო სამართალი, კოდიფიკაციისთვის მონიჭულობა არ იკვეთება. იმის გათვალისწინებით, რომ იურიდიულ მეცნიერებაში დიდი ხნის განმავლობაში დომინირებს ეროვნული საზრუნავი, კონცეპტუალური და დოქტრინული ინსტრუმენტები არ არის ხელმისაწვდომი აბზაცების ნაკრების ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც არის ყოვლისმომცველი,

თანმიმდევრული, შინაგანად თანმიმდევრული და მისაღები თორმეტივე წვერი ქვეყნისთვის. ის აუცილებლად გამოჩნდებოდა როგორც „ზემოდან“ დანესებული კანონმდებლობა – ისევე როგორც დღეს ბრიუსელიდან მომდინარე ბევრი დირექტივა.

VII. გარკვეულწილად, რა თქმა უნდა, ეს არის ისევე სავინი ტიბოს წინააღმდეგ. „რაც მიზნად გვაქვს, ჩვენ ვთანხმდებით“, ერთხელ სავინიმ თავის ოპონენტს უპასუხა: „ჩვენ გვინდა ეროვნული საზოგადოება, რომლის სამეცნიერო ძალისხმევა ორიენტირებულია ერთსა და იმავე ობიექტზე“. თუმცა დასძინა, – ამ მიზნისკენ მიმავალი სწორი გზა იყო არა კანონმდებლობა, არამედ „ორგანულად პროგრესული იურიდიული მეცნიერება, რომელიც შეიძლება იყოს საერთო მთელი ერისთვის“. დღევანდელი ვითარება მრავალი თვალსაზრისით მსგავსია. კიდევ ერთხელ ვდგავართ სამართლებრივი გაერთიანების ამოცანის წინაშე, ამჯერად არა ეროვნულ, არამედ ტრანსნაციონალურ, ევროპულ დონეზე. და კიდევ ერთხელ, კარგი იქნება, უარი ვთქვათ კანონმდებლობაზე, როგორც ამ მიზნის მიღწევის უმაღლეს გზაზე. თუ გვსურს არსებული საზღვრების გადალახვა, უნდა დავაკვალიფიციროთ ჩვენი ეროვნული პოზიტიური კანონების ავტორიტეტულობა. ეს სავარჯიშო „დეპოზიტოვიზაციაში“ ჭეშმარიტად მეცნიერული ამოცანაა.

VIII. მაგრამ ეს უნდა განხორციელდეს „ორგანულად“ პროგრესული გზით, მას უნდა ჰქონდეს საყოველთაოდ მისაღები ამოსავალი წერტილი. ეს ამოსავალი წერტილი არ შეიძლება იყოს ერთერთი თანამედროვე ეროვნული სამართლებრივი სისტემა. არც მისი შექმნა შეიძლება, ანალიტიკურად, სხვადასხვა ეროვნულ სამართლებრივ სისტემას შორის მხოლოდ განსხვავებებისა და მსგავსების შედარებით. უნდა გავიგოთ, უპირველეს ყოვლისა, რატომ და როგორ წარმოიშვა ეს განსხვავებები. ეს აუცილებელი იქნებოდა მაშინაც კი, თუ თანამედროვე სამართლებრივი სისტემები იზოლირებულად ვითარდებოდა. მაგრამ ისინი ასე არ ყოფილან. სავინიზე მითითება მხოლოდ კი არ გვახსენებს, რომ სამართლებრივი უნიფიცირება, უპირველეს ყოვლისა, იურიდიული მეცნიერების ამოცანაა; ის ასევე ჩვენს ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ იურიდიული მეცნიერების საჭირო სახეობა ისტორიული ხასი-

ათისაა; და რომ ეს განახლებული იურისპრუდენციის ისტორიული სკოლა შეიძლება დაეყრდნოს საერთო სისტემურ, კონცეპტუალურ, დოქტრინულ და იდეოლოგიურ საფუძვლებს, რომლებიც იმალება ორასი წლის სამართლებრივი კონკრეტიზაციის დროს დაგროვილი ნამსხვრევების ქვეშ. „ევროპეიზაციის“ ნაცვლად შეიძლება ვისაუბროთ „ხელახალი ევროპეიზაციის“ პროცესზე. საერთო სამართლებრივი კულტურა, რომელიც ორიენტირებულია საერთო იურიდიულ მეცნიერებაზე და იმავე წყაროებით ინფორმირებული, ოდესღაც არსებობდა.

IX. ეს „ძველი“ ევროპული კანონი ცნობილია როგორც **“Roman-Canon *ius commune*”**. დღევანდელ კონტექსტში მნიშვნელოვანია ხაზი გავუსვა მის ორ მახასიათებელს. 1. მისი ჭეშმარიტად ევროპული ხასიათი. ეგრეთ წოდებული ***usus modernus pandectarum***-მდეც და მის განმავლობაშიც მთელი განათლებული ევროპა ქმნიდა ერთიან, კულტურულ ერთეულს. 2. მისი თავისებურად დინამიკური ხასიათი, მისი თანდაყოლილი მოქნილობა და განვითარების უნარი, ან მისი „განგრძობითობა“, როგორც ამას ჰაროლდ ჯ. ბერმანი ამბობს. ამგვარად, კვლავაც და კვლავაც ვითარდებოდა რომაული სამართლის თანამედროვე პრაქტიკა, რომელიც საშუალებას აძლევდა ***ius commune***-ს შეენარჩუნებინა სიცოცხლისუნარიანობა და დარჩენილიყო ცოცხალი სამართლებრივი სისტემა მსოფლიოს ზოგიერთ ნაწილში დღემდე. თანამედროვე რომაულ-ჰოლანდიური სამართალი სამხრეთ აფრიკაში, ალბათ, ყველაზე გამორჩეული მაგალითია.

X. მაგრამ არის თუ არა ***ius commune***-ის ეს ტრადიცია კვლავ გამაერთიანებელი ძალის, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თანამედროვე ევროპაში? ევროპული კერძო სამართალი დღეს ფართოდ არის აღქმული საერთო სამართლის/კონტინენტურევროპული სამართლის დიქტომიის თვალსაზრისით. კონტინენტურევროპული სამართლის სისტემებს ახასიათებთ კოდიფიკაცია, რომელმაც განყვიტა ყველა კავშირი წარსულთან და შესაბამისად, გამოიწვია სიღრმისეული განსხვავება თანამედროვე კერძო სამართლის განვითარებასა და სამართლის ისტორიას შორის. ინგლისური საერთო სამართალი განვითარდა ევროპისგან „კეთილშობილური

იზოლაციით“ და რჩება ტრადიციაში, რომელიც აუცილებლად უჩვეულოდ და უცნაურად გამოიყურება თანამედროვე სამოქალაქო დამკვირვებლისთვის. ეს არის ორი ძირითადი არგუმენტი, რომელიც, როგორც ჩანს, ხელს უშლის ევროპული იურიდიული მეცნიერების განახლებულ ისტორიულ მიდგომას.

XI. თუმცა დღეს უფრო და უფრო აშკარა ხდება, რომ ინგლისური საერთო სამართლის გაბატონებული იდეა, როგორც მთლიანად ავტოქტონური მიღწევა, მითია. რადგან სინამდვილეში ინგლისი არასოდეს ყოფილა მთლიანად მონყვეტილი კონტინენტურ სამართლებრივ კულტურას. ნორმანთა დაპყრობის დღეებიდან მოყოლებული, არსებობდა ინტელექტუალური კავშირი, რომელმაც დამახასიათებელი ნიშნები დატოვა ინგლისურ სამართლებრივ სისტემაში. ამ რეცეფციის პროცესის შემომქმედნი იყვნენ იურისტი მწერლები ბრაქტონიდან ბლექსტონამდე და ბირკსამდე და მოსამართლეები, როგორცაა, სერ მეთიუ ჰეილი, ბატონი ჰოლტი და ბატონი მენსფილდი, ბატონი კანცლერები და სამოქალაქო პირები, ინსტიტუტები, როგორცაა, ოქსფორდი და კემბრიჯი, დოქტორები და ადმირალთა სასამართლო, ეკლესია და ვაჭრები.

XII. რამდენადაც კონტინენტურ ევროპული სამართლის სისტემები შფოთავენ, კოდიფიკაციამ, რა თქმა უნდა, გამოიწვია ფუნდამენტური ცვლილებები. მაგრამ ისინი უფრო მეტად ეხება დამოკიდებულებას და იდეოლოგიას, ვიდრე კანონის რეალურ არსს. ვინაიდან ის, რაც დიდი ხანია შეუმჩნეველი იყო, არის სამართლებრივი განვითარების უწყვეტობა კოდიფიცირებულ სამართლებრივ სისტემაშიც კი. კონტინენტური ტრადიციის დროებითი ერთიანობა გაფართოვდა, მაგრამ არ დარღვეულა. თუ ვინმეს სურს ძალიან ხაზგასმით განვაცხადო, შეიძლება ითქვას, რომ კოდიფიკაციაც კი, ისეთი შთაბეჭდავი და გავლენიანი, როგორც გერმანიის სამოქალაქო კოდექსია, მხოლოდ ეპიზოდია ამ მუდმივი ტრადიციის ფარგლებში და, ამრიგად, შეიძლება ჩაითვალოს *“usus hodiernus pandectum”*-ის ნაწილად.

XIII. იმისათვის, რომ შევაფასოთ ეს საკითხი, უნდა გვახსოვდეს, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მამები აღარ არიან შეპყრობილნი იმ იდეით, რომ მათ უნდა უზრუნველყონ ამომწურავი

საკანონმდებლო მოწესრიგება, პირველი პრინციპებიდან დაწყებული ყველაზე ღრმა დეტალებამდე, ყოველი წარმოსახვითი ფაქტისთვის. მათ კარგად იცოდნენ სავინის მიერ გამოკვეთილი განსხვავება კანონმდებლობის შესაბამის სფეროსა და იურიდიულ მეცნიერებას შორის. ამრიგად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი დიდწილად თავს იკავებს ყოვლისმომცველი დოქტრინის დეტალების აღწერისაგან. მას ახასიათებს აბსტრაქციის მნიშვნელოვანი ხარისხი და ორგანული მოქნილობა, რამაც საფუძველი დაუდო არა დაპირისპირებას, არამედ კანონმდებლობასა და იურიდიულ მეცნიერებას შორის ალიანსს.

XIV. რაც მთავარია, კოდექსი თავისთავად გვთავაზობს მითითების წერტილს იურიდიული მეცნიერების ყველაზე ხელსაყრელი სახეობისთვის: **Roman-Canon *ius commune***. მათ, ვინც შეადგინეს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, არ განიზრახავდნენ, რომ მათი კოდექსი გამხდარიყო ახალი დასაწყისი; ისინი ძირითადად მიზნად ისახავდნენ რომის საერთო სამართლის თანამედროვე ვერსიის ჩამოყალიბებას, გაერთიანებას და კონსოლიდაციას. ამრიგად, ეს სტრუქტურული საფუძვლები და მრავალი ძირითადი კონცეფცია, იურიდიული ინსტიტუტებისა და ინდივიდუალური წესების მთელი რიგი გადატანილია, ძირითადად უცვლელად, რომის სამართლისგან. რომის სამართალი თანაბრად მნიშვნელოვანი დარჩა კოდექსის ხარვეზებშიც. კანონპროექტის შეცდომები „გამოსწორებულია“ იურიდიული მეცნიერების მიერ, ძირითადად ტრადიციული მოსაზრების შესაბამისად.

XV. ღრმად ფესვგადგმული სამოქალაქო ტრადიციაში, როგორც ასეთი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი ყოველთვის არ იყენებდა რომაულ გამოსავლებს. ხშირ შემთხვევაში, პანდექტიკოსები, დოქტრინაში გაცილებით ნაკლებად მიკერძოებულნი, ვიდრე ხშირად ფიქრობენ, სიამოვნებით ამტკიცებდნენ, განაგრძობდნენ და კიდევ უფრო დახვეწდნენ განვითარებას, რომელიც აშკარად შორდებოდა რომაულ კანონმდებლობას. განსაკუთრებული შესრულების პრინციპი, მესამე მხარის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება და ცესიის კანონი ამის მაგალითებია. მაგრამ ამ დოქტრინების მოწონებით, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი ყველაზე

ჰარმონიულად ერგებოდა ევროპული სამართლებრივი განვითარების მრავალსაუკუნოვან ტალღას.

XVI. მაგრამ ასევე არსებობს მრავალი შემთხვევა, როდესაც კონკრეტული შეხედულება, რომელსაც მხარს უჭერს მე-19 საუკუნის იურიდიული მეცნიერება და შესაბამისად, მიღებულია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის შემქმნელების მიერ, რეტროსპექტივაში ჩანს გარკვეულწილად ცალმხრივი და გაუნონასწორებელი, საკმაოდ იდიოსინკრატული, ან ძალიან მტკიცედ ფესვგადგმული მოძველებულ იდეოლოგიურ ან დოქტრინულ ქმნილებებში. ბევრ ამ საქმეში სასამართლოებმა და იურისტმა მწერლებმა შეძლეს სიტუაციის გამოსწორება; მათ იპოვეს გზები და საშუალებები უფრო თანამედროვე შეხედულებების დასამტკიცებლად, თუნდაც კოდექსის პირობებში. საკმაოდ უცნაურია, რომ ამგვარად შემუშავებული დოქტრინები ხშირად არის იდეები და გადაწყვეტილებები ძველი *ius commune*-დან, თანამედროვე სამოსში, აღარც ტოგაში ან შუა საუკუნეების ქურთუკში. ამ პროცესში გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის ბევრი დაკბილული კიდე და დროში შეზღუდული ექსცენტრიკულობა გაქრა. ამგვარად, გერმანული სამართალი, ამ შემთხვევებშიც კი, კვლავ დაბრუნდა ევროპული სამართლებრივი ტრადიციის მეინსტრიმში. *Actio iniuriarum*-ისა და *clausula rebus sic stantibus*-ის ან გაცვლის თანასწორობის კონცეფციის ისტორია შეიძლება ამ კუთხით იყოს აღწერილი.

XVII. მთლიანობაში, ამიტომ, ვამბობ, რომ მიუხედავად გამაოგნებელი და თავიდანვე განითლებული, იდიოსინკრატული კაზუსისტური მასისა, რომელიც გაიზარდა ჩვენს ყველა სამართლებრივ სისტემაში, ერთი შეხედვით ღრმად ფესვგადგმული ლეგალური ნაციონალიზმის ეგიდით, მაინც შესაძლებელია ევროპული კერძო სამართლის საერთო საფუძვლების აღიარება ან ხელახლა აღმოჩენა. ეს გულისხმობს ახალ მიდგომას იურიდიული განათლებისა და იურიდიული წერის მიმართ – მიდგომა, რომელიც სცილდება ტრადიციულ საზღვრებს იურიდიულ ისტორიასა და შედარებით სამართალს შორის და ტოვებს მას ღიად იქ, სადაც ერთი იწყება და მეორე მთავრდება. ეს არის მიდგომა, რომელიც იყენებს საერთო წარსულს, როგორც ყველაზე აშკარა და ბუნებრივ საწყის წერ-

რაინჰარდ ციმერმანი

ტილს თანამედროვე სამართლის განვითარების ანალიზისა და გაგებისთვის. ამ ტიპის იურისპრუდენციის „ისტორიული“ სკოლა, სავარაუდოდ, უფრო მყარ საფუძველს შექმნის ახალი *ius commune Europaeum*-ისთვის, ვიდრე კანონმდებელი ბრიუსელში ან სტრასბურგში. საბოლოო ჯამში, სამოქალაქო ევროპული კოდექსი ამოქმედდება თუ არა, ამ ეტაპზე, არის ძალიან *cura posterior*.

**CIVIL CODE OR CIVIL LAW – TOWARD
A NEW EUROPEAN PRIVATE LAW**

Reinhard Zimmerman

Translated from English by Tamar Chalidze*

Abstract

The work represents a critical analysis of legal unification attempts at transnational, European level. The author asks whether it would be useful to codify private law at the European level? He criticizes the ways in which those with the political will to achieve such unification seek to achieve the goal, and ultimately believes that the only correct and natural path to legal unity is an approach that uses a common past as the most obvious and natural starting point for analyzing and understanding the development of modern law.

Keywords: Civil Law, European Law, Codification, Civil Code

---

* Ph.D. Candidate at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Chief Consultant – Assistant to the Judge at Tbilisi Court of Appeals, Chamber of Civil Cases, Court Mediator. ORCID: 0009-0001-7790-883X.